

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד משלימה ל-2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
 פרק ראשון – סיפור (סיפור חסידי וסיפור קצר) – (25x1) – 25 נקודות
 פרק שני – יצירות של עגנון, דרמה מתורגמת,
 קריאה מונחית (35x1) – 35 נקודות
 פרק שלישי – שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה-20) – (20x2) – 40 נקודות
 סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה שתי רשימות:
 א. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה הבסיסית.
 ב. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה ז.
 (2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (סיפור חסידי וסיפור קצר) (25 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-3.

סיפור חסידי

1. לפניך הסיפור "האיש שנותר בשדה". קרא אותו, וענה על סעיפי השאלה שאחריו.

- איש אחד נסע ליום כיפור אל הבעש"ט.
ונסע יום ולילה תמימים בכדי למהר נסיעתו.
ובא לאור הבוקר,
של ערב יום כיפור
עד סמוך לעיר מזעבוש. 5
- אז אמר בנפשו:
הנה אני סמוך לעיר,
והסוס נתיגע מאוד,
אעמוד כאן להתפלל
ובתוך כך ירעה הסוס. 10
אחר התפילה גברה עליו השינה.
אמר בלבו:
מה בכך אם אישן שתי שעות?
הנה הסוס ינוח מיגעו,
ואחר כך אסע במהירות, 15
ואיך שיהיה בוודאי אבוא לפני חצות היום לעיר.
ושכב על העגלה ונרדם בשנתו מאוד.
- וכשניעור ראה שהוא בין השמשות של יום כיפור.
ונצטער הרבה מאוד,
כי אחרי כל היגיעות שיגע לנסוע אל הבעש"ט ליום כיפור
מוכרח הוא להיות ביום כיפור,
לבדו,
בשדה,
סמוך לעיר,
ובאשתמו. 25
- וצעק וכה במר לבו
כל הלילה וכל היום.
ובמוצאי יום כיפור נסע במהירות
ובמרירות הנפש אל הבעש"ט.
וכשבא אליו עשה הבעש"ט צחוק ממנו 30
והעניין היה, שצריך היה אותו איש להעלות בתפילתו תפילת עם שבשדות,
ומן השמים הכריחו אותו.

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א. הסיפור מסתיים במשפט: והעניין היה, שצריך היה אותו איש להעלות בתפילתו תפילת עם שבשדות, ומן השמים הכריחו אותו. (שורות 31-32)
- פְּרָשׁ דברים אלה, וכתוב מהו ההבדל בין התפיסה של גיבור הסיפור את קורותיו ובין התפיסה של הבעל שם טוב את קורות האיש שנותר בשדה. (18 נקודות)
- ב. ציין והדגם כיצד אחד מן המאפיינים של הסיפור החסידי בא לידי ביטוי בסיפור זה. (7 נקודות)

סיפור קצר

2. "שברירים" / דבורה בארון

לפניך דברי המספרת על חיה־פרומה. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם. והם לא ידעו אשר אפילו אדמת המדבר המלוחה, אם רק תשוטף ותדושן, ומי המעיין החיים ירווה, סופה שתשתבח ותתחיל להצמיח צמח.

אפשר לומר כי דברים אלה של המספרת הם תובנה על הטבע האנושי הנלמדת מתולדות חייה של חיה פרומה.

הסבר והדגם קביעה זו על פי הסיפור.

3. "שברירים" / דבורה בארון או סיפור קצר עברי אחר

תאר יחסים בין בני זוג או יחסים בין דורות בסיפור עברי שלמדת או בסיפור "שברירים", והסבר מה אפשר ללמוד מן היחסים שתיארת על כל אחת מן הדמויות.

פרק שני – יצירות של עגנון, דרמה מתורגמת, קריאה מונחית (35 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 4-11.

יצירות של עגנון

4. סיפור פשוט

לפניך קטע מ"סיפור פשוט", המתאר את הפגישה הראשונה בין צירל לבלומה.

קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

נכנסה צירל הורביץ וראתה פנים חדשות. נטלתה בקצה סנטרה ושאלתה, מי את בתי ומה את מבקשת כאן?

עמדה בלומה מכיסאה ואמרה, בתו של חיים נאכט אני. עכשיו שאמי מתה ואין לי לא אב ולא אם באתי אצלכם שממשפחתנו אתם.

קימצה צירל פיה ושתקה.

השפילה בלומה את עיניה ואחזה את מיטלטליה כמי שנאחו בשלו במקום שאין לו אחיזה אחרת.

נתאנחה צירל ואמרה, צער גדול היה לנו אותו היום ששמענו שנפטרה אמך עליה השלום.

אני לא הכרתי אותה, אבל שמעתי שלא ראתה נחת הרבה בחייה. לאו כל אדם זוכה. אף

אביך עליו השלום נטרד קודם זמנו. חבל עליו שמת. מושלם גדול היה. שמעתי שכל ימיו היה

הוגה בספרים, ואף אותך ודאי הדריך בדרך זו. אני איני בקיאה בדברים כגון אלו, אלא הלוואי

שהיו מלמדין אותך דברים שאישה צריכה לדעתם.

א. בקטע זה יש רמזים על האופי של צירל ועל האופי של בלומה ועל התפתחות היחסים ביניהן

בהמשך הרומאן.

הסבר והדגם קביעה זו. (20 נקודות)

ב. הבא מן הרומאן שתי דוגמאות נוספות: אחת המעידה על האופי של צירל ואחת המעידה

על האופי של בלומה. הסבר את הדוגמאות שהבאת. (15 נקודות)

5. המלבוש

בסעיפים א-ב שלפניך יש מובאות מסיום הנובלה "המלבוש". שתי מובאות אלה מבטאות את

הרעיון המרכזי בנובלה. קרא אותן, וענה על השאלה שאחרי כל אחת מהן.

א. השר מלבושים יש לו הרבה ויכול לוותר על מלבוש אחד, אבל החייט שאיבד את המלבוש

שנעשה מן האריגים של בית מלאכתו של השר מה יענה ומה יאמר לכשישאלו אותו היכן המלבוש.

הסבר את המשמעות הסמלית של קטע זה. (17 נקודות)

ב. ולעניין המלבוש שלא השלים החייט [...]

מדוע לא השלים החייט את המלבוש? הסבר ובסס את דבריך על שתי דוגמאות מעלילת

הנובלה.

בתשובתך כתוב גם על הרובד הראליסטי של הנובלה וגם על הרובד האלגורי שלה.

/המשך בעמוד 5/

(18 נקודות)

דרמה מתורגמת

6. "אנטיגונה" / סופוקלס

תאר את העיוורון הממשי (הפיזי) או הסמלי של שתיים מן הדמויות בטרגדיה "אנטיגונה", והסבר את תפקידו בהנעת העלילה ובהבנת המשמעות של הטרגדיה.

7. "מקבת" / ויליאם שקספיר

הדם הוא מוטיב מרכזי בטרגדיה "מקבת".

א. תאר שתי סצנות שבהן מוטיב הדם בא לידי ביטוי. (20 נקודות)

ב. הסבר כיצד מוטיב זה מסייע לאפיון הדמויות בטרגדיה זו ולבניית משמעותה.

(15 נקודות)

8. "בית בובות" / הנריק איבסן

המחזה "בית בובות" מציג תפיסות שמרניות בנוגע למעמד האישה בחברה המתוארת בו,

ובה בעת מותח ביקורת על תפיסות אלה.

הסבר קביעה זו על פי המחזה.

9. "ביקור הגברת הזקנה" / פרידריך דירנמט

יצרים עזים של דמות מרכזית או של דמות משנה מניעים עלילות של מחזות רבים.

הסבר והדגם כיצד יצרים עזים של שלוש מן הדמויות במחזה "ביקור הגברת הזקנה"

מניעים את עלילתו.

10. "ביבר הזכוכית" / טנסי ויליאמס

א.

קרא את הדיאלוג שלפניך בין אמנדה ללורה, וענה על השאלה שאחריו.

אמנדה: לורה, לאן היית הולכת כשהעמדת פנים שאת הולכת לבית הספר למסחר?

לורה: [...] הלכתי למוזאון לאמנות ולגן החיות להסתכל בכלובי הציפורים. את הפינגווינים

ביקרתי יום-יום. לפעמים הייתי מוותרת על ארוחת הצהרים והולכת לקולנוע. בזמן

האחרון ביליתי כמעט כל יום אחר הצהרים בתיבת היהלומים, זוהי החממה הגדולה

הזאת שמגדלים בה פרחים טרופיים.

אמנדה: [...] ובכן, מה נעשה בשארית חיינו? נשב בבית ונסתכל בתהלוכות שברחוב? [...]

מה נותר לנו, להיות תלויים באחרים כל ימי חיינו? אני יודעת טוב מאוד מה הוא

סופן של נשים לא נשואות שאינן מוכנות לשום מקצוע או עמדה בחיים, ראיתי נשים

מעוררות רחמים כאלה בדרום [...] שבקושי סובלים את קיומן, החיות בחסות של

בעל האחות או אשת האח! – תקועות בתוך איזו מלכודת עכברים בצורת חדר [...] נשים

קטנות, הדומות לציפורים ללא קן – אוכלות לחם חסד ומושפלות כל ימי

חייהן! זהו העתיד שציירנו לנו בדמיוננו?

על פי הדיאלוג שקראת, תאר את העולם הפנימי של אמנדה ושל לורה, והסבר את האופן

שבו כל אחת מהן תופסת את חייה. (15 נקודות)

ב.

הבא דוגמה נוספת מן המחזה, המשקפת את העולם הפנימי של אמנדה ואת העולם הפנימי

של לורה (בסך-הכול – שתי דוגמאות), והסבר אותן. (20 נקודות)

קריאה מונחית

11. תאר שתי התרחשויות בספר קריאה מונחית שלמדת, שכל אחת מהן היא נקודת מפנה בגורל

הדמות המרכזית או בעלילת הרומאן, והסבר מה הופך התרחשויות אלה לנקודות מפנה.

פרק שלישי — שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20)

(40 נקודות)

ענה על שתי שאלות: על שאלה אחת מהפיוט או משירת ימי הביניים (שאלות 12-14), ועל שאלה אחת מהשירה העברית במאה ה־20 (שאלות 15-18).
(לכל שאלה — 20 נקודות; סה"כ — 40 נקודות)
ענה על אחת מהשאלות 12-14.

פיוט

12. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יונת אלם רחוקים / ר' משה אבן עזרא

יונת אלם רחוקים / מעל קנה נתושה –
כאבה היה נצח / ומפתה אנושה.
כצפור בפה יוקשה / תהמה, ונפשה יבשה
מקצר רוח ומעבודה קשה.

מטע ענל נטעה / לארות יום יום פריה
וזרע מרי זרעה / לקצר תבואת מריה,
ניעו מוסר פרעה – / ערם הצג גוניה
ומלבוש עדנה קרעה / ונתנצל את עדניה,
ודמעתה על לחיה / כנוזלים על יבשה.

שקעתי ושונעתי / מבור אין בו מים,
וקראתי ונשאתי / ללב אל פנים,
וספקתי ודפקתי / על שערי שמים.
לו יקשיב אמרתי / בורא ניב שפתים –
נאז תרא אויבתי / ותכסה בושה!

הבט כי לכל מסלה / אביט – ואין לי מכיר,
וצר אותי חלה / וחציו בדמי השפיר.
זכרה ברית כבתחלה, / כי אין בלתד מזפיר,
ואל נא שכר הפעלה / תאחר חטאת שכיר –
הנה כי לד הגאלה / ולד הירשה!

א. על פי הפיוט, תאר את מצבו של עם ישראל, והסבר מהי הפעולה שהדובר נוקט כדי לשנות

מצב זה. (14 נקודות)

ב. בחר מן הפיוט בשני כינויים, והסבר את משמעותם בהקשר של הפיוט כולו. (6 נקודות)

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יום צר ומצוק / שמואל הנגיד

יום צר ומצוק אני זוכר בשורתך – / טוב את, וצדק במו פיה ובלבבה!
 אזכר בשורה אשר היא לי לנחם בבוא / צרה ואוחיל לישעה ושגובה:
 תשלח לעבדך – והוא שוכב בערשו והוא / נער – שרפים לבשרני ברב טובך.
 ישבו לנגדי ומיכאל אזי שח בכה / אמר יי אשר יריב לך ריבה:
 כי תעבר יום במי צרה – אני אתך, / לא ישטפוה נהרות יום קרב אויבה.
 גם גבריאל חברו בשרני אשר / שמע במרכבתך עלי ובסביבה:
 כי תלכה לך במו אש, לא תכוה לך – / אמר ללהב ולא יבער לעולם בך.
 זאת הבשורה אשר אתמד כחרב ביד, / אראה חרבות – ואשען עלי חרבה!

- א. הסבר את מצבו הנפשי של הדובר בשיר. (6 נקודות)
- ב. בחר בשניים מן השיבוצים בשיר, והסבר את תרומתם להבנת השיר. (14 נקודות)

14. שאלה על אחד משירי הבחירה מאת שמואל הנגיד

שים לב: אין לענות בשאלה זו על פי השיר "יום צר ומצוק".

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א. בחר בשיר מאת שמואל הנגיד שלמדת, והסבר את הרעיון המרכזי בשיר זה. (8 נקודות)
 - ב. צימודים, דימויים, מטפורות, האנשות ושיבוצים הם אמצעים אמנותיים התורמים לבניית המשמעות של השיר.
- בחר בשניים מן האמצעים האמנותיים האלה, תאר כיצד הם באים לידי ביטוי בשיר שבחרת (סעיף א), והסבר את תרומתם לבניית המשמעות של השיר. (12 נקודות)

השירה העברית במאה ה־20

ענה על אחת מהשאלות 15-18.

ארץ־ישראל וירושלים

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

גלות / בלפור חקק

סְבֵא שְׁלִי מְלֶךְ עֲצוּב.
 נוֹלֵד בְּבִגְדֵי מְשִׁי וְרִקְמָה בְּגִדֵי תְּמוּדוֹת.
 וְכֹאשֶׁר גָּלָה אֶל אֶרֶץ
 נִשְׁחַתוּ בְּגָדָיו נִשְׁחַת הוֹדוֹ.
 רַק בְּמוֹתוֹ הִלְבִּישׁוּהוּ תְּכָרִיךְ בְּעֵטֶרֶת
 טְלִית שְׂקָבֵל מֵאֲבִיו טְלִית יִרְשָׁה
 חֲקוּקָה תְּכַלֵּת אוֹתִיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה.
 וְלֵארוֹךְ הַטְּלִית דְּמִיתִי לְרֵאוֹת
 פְּסִי זָהָב יָפִים. אוֹר מְזַקֵּק.
 סְבֵא שְׁלִי. מוֹרֵד בֶּן רַפְּאֵל חֲקֵק.

סְבִי הָיָו לֹו בְּגִדֵי כְּהֻנָּה שְׂקוּפִים
 וְרִקְמָה לֹו אִמּוֹ בְּדֶשׁ הַכְּתָנֹת
 הַתְּכָלָה פְּסִי זָהָב יָפִים.
 וְחֲקָקָה לֹו אֶת שְׁמוֹ בְּעֵנַג
 בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אוֹר מְזַקֵּק.
 סְבֵא שְׁלִי, מוֹרֵד בֶּן רַפְּאֵל חֲקֵק.
 וְעָלָה סְבִי כְּאַבְרָהָם מֵאוֹר
 מֵאוֹתָה אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְּבוּר.
 עָלָה עָלָה אֶל אוֹתָהּ אֲדַמַּת מוֹלֵדָת.
 וְלֵא הָיְתָה
 לֹו עוֹד הַכְּתָנֹת הַגְּחֵמָדָת.
 וְאַבְדָּה לֹו שְׂרָרְתוֹ
 וְאַבְל נִגְהַ פְּנִי
 וְנִשְׁחַת הַכֶּסֶף
 וְנִשְׁחַט הַזָּהָב.
 וּבִשְׂוָקִים רַכַּל סְבִי מְכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו
 בְּגָדִים בָּלִים, מְרַכֵּלֶת אֲכָזָב
 לְשׁוֹנוֹ כְּבִדָּה, נְבִיא נִעְזָב.

א. כיצד בא לידי ביטוי מוטיב הלבוש בשש השורות האחרונות של השיר? הסבר את הקשר

בין השורות האלה לשיר כולו. (14 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "ארץ־ישראל וירושלים", והסבר כיצד מצטיירת ארץ־ישראל

ו/או ירושלים בשיר שבחרת. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 10/

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

שִׁיר נֶס הַשִּׁיר / אורי צבי גרינברג

כָּל שִׁיר אֲמַתִּי – הוּא נֶס:

הוּא פְּתִיחַת הַשְּׁעָר וְהַפְּשֻׁלַת הַיְלִוּוֹן:

מְשִׁיב רִיחוֹת הַנִּיחוּחַ מִן הַשְּׂדֵה הָאָבוֹד:

מֵאֲבֵי הַנַּחַל וּמִנְפֶשׁ הַבְּאֵר וְהַקִּילוֹן:

לְשֵׁם עֲפוֹת צְפָרִים בְּעֵינַיִם סְגוּרוֹת:

כִּנְף לְמִטָּה וְכִנְף לְרוֹם – –

הַיְלָדוֹת הֵיא מֵעֵבֶר מְזָה שֶׁל הַתְּהוֹם:

הַשְּׁמֶשׁ עוֹלָה שָׁם כְּלָב הַלְּבָבוֹת הַקּוֹרְנִים

בְּשִׂאֲגַת כְּסוּפָם לְמַעְלָה מִן חֲלוֹם.

אֲנִי מִמְשֵׁשׁ אֶת הָעֲנָפִים וְגִזְעֵי הָעֵצִים הַחֲמִים

אֶת הַרְגְּלִים הַדְּקוֹת שֶׁל אֵילוֹת הַשְּׂדֵה

וְאֶת גּוֹפָן,

וְאֲחֵרֵי צְפוֹר מְדַדְה־שָׁם גַּם אֲנִי מְדַדְהָ.

הָאֵם אֵינְנָה, לֹא אֲדַע מְקוֹם עֲפָרָה

אֲךְ טְבוּעָה הֵיא בְּמַהוּתִי בְּכֶסֶף שִׁיבְתָה וְתַמַּת הַנְּעֵרָה.

וְשִׁיר הָעֶרֶשׁ עַל גְּדֵי הַזֶּהָב

שֶׁנֶּסֶע לְסַחֵר מְגָדִים

צְמוּקִים וְשִׁקְדִים וְוַרְדִים

הַזֹּמָה בְּלֵב כְּכִנְרֵת־נִגּוּנָיו שֶׁל הָאֵב.

אֲנִי אוֹהֵב הַמְּאֻכָּלִים וְהַבְּשָׂמִים שֶׁהוּא אֹהֵב

וְכוֹאֵב כְּאֵב גְּלוּת הַשְּׂכִינָה אֲשֶׁר הוּא כָּאֵב.

השיר פותח במילים: "כָּל שִׁיר אֲמַתִּי – הוּא נֶס:".

הסבר, על פי השיר, מהו הכוח של "שיר אמת". בסס את הסברך על שתי דוגמאות מן השיר.

אדם וזהותו

17. לפניך שיר א' ממחזור השירים "שירי סוף הדרך". קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריי.

שירי סוף הדרך / לאה גולדברג

הֶדְרֵךְ יָפָה עַד מָאֵד – אָמַר הַנָּעַר.
הֶדְרֵךְ קָשָׁה עַד מָאֵד – אָמַר הָעֶלְם.
הֶדְרֵךְ אָרְכָה עַד מָאֵד – אָמַר הַנְּבֵר.
לָשֵׁב הַזְּקֵן לְנִיחַ בְּצַד הַדְּרֵךְ.

צוֹבְעָה הַשְּׁקִיעָה שִׁיבְתוּ בְּפוֹ וְאָדָם,
הַדָּשָׂא מִבְּהֵיק לְרִגְלָיו בְּטַל-הָעֶרֶב,
צָפוֹר אַחֲרוֹנָה שֶׁל יוֹם מַעְלָיו מְזַמְּרֵת:
– הַתְּזוּפֵר מֵה יָפְתָה, מֵה קָשְׁתָה, מֵה אָרְכָה הַדְּרֵךְ!

- א. הסבר במה המבנה של הבית הראשון בשיר תורם להדגשת מצבו של הזקן. (14 נקודות)
- ב. בבית השני תקופת הזקנה מתוארת באמצעות תמונת הטבע. הסבר והדגם דברים אלה. (6 נקודות)

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

פגישה, חצי פגישה / רחל

פגישה, חצי פגישה, מבט אחד מהיר,
קטעי ניבים סתומים — זה די...
ושוב הציף הכל, ושוב הכל הסעיר
משבר האשר והדני.

אף סכר שכחה — בניתי לי מגן —
הנה הנה פלא הנה.
ועל ברפי אכרע על שפת אגם סואן
לשתות ממנו לרניה!

א. ציורי הלשון בשיר וסימני הפיסוק שבו מסייעים לדוברת לבטא את מצבה הרגשי בעקבות פגישה.

הסבר קביעה זו, ובסס אותה על אחד מציורי הלשון בשיר ועל אחד מסימני הפיסוק שבו. (14 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "זוגיות ואהבה", ותאר את מערכת היחסים בשיר שבחרת. (6 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך